

9.05.03.
069-045-136

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE KOTOR

CRKVA SV. ĐORĐA
SELO GLAVATI, DONJI GRBALJ

PROJEKAT KONZERVATORSKO - RESTAURATORSKIH
I SANACIONIH RADOVA

KOTOR, marta 1995. godine

Firma i sedište
subjekta

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE KOTOR,
PRIVREDNI SUD PODGORICA
na PO KOTOR, Palata Drago, br. 335

Nastavak
priloga uz
rešenje
broj

Broj registarskog uložka registarskog
suda i njegovo sedište

1-355-00

Nastavak:

13. utvrđivanje i davanje saglasnosti na isticanje firme, tabli, natpisa i reklama na nepokretnim spomenicima kulture,
14. pružanje stručne pomoći ustanovama za zaštitu spomenika kulture u njihovom čuvanju i održavanju,
15. izrada studija zaštite graditeljskog nasledja, kao osnove u izradi urbanističkih i prostornih planova i
16. staranje o usavršavanju radnika koji rade na zaštiti spomenika kulture

Sledi nastavak broj:

4. Nastavak priloga uz prepis rešenja

Ovlašćeno lice potpisuje samo prilog uz prijavu, a sudija prilog uz rešenje i registarski list.
OBRAZAC: Nastavak priloga uz rešenje

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU
SPOMENIKA KULTURE KOTOR

Broj: 33/95

Kotor, 14.02.1995. godine

Na osnovu čl.83. st.1. tač.6. Zakona o zaštiti spomenika kulture ("Sl.list SRCG" br.47/91) i čl.15. tač.3. Statuta Zavoda, donosim

RJEŠENJE

1. Za odgovornog projektanta rekonstrukcije i sanacije crkve sv. Đorđa u Glavatima, Donji Grbalj, imenuje se radnik ovog Zavoda ZORICA ČUBROVIĆ, d.i.a, viši konzervator, raspoređena na poslovima šefa konzervatorskog odjeljenja.
2. Za projektanta saradnika, imenuje se radnik ovog Zavoda MILOŠEVIĆ ZORANA d.i.a, raspoređena na poslovima stručnog saradnika - arhitekta konzervatora.

PRAVNA POUKA: Protiv ovog rješenja ima se pravo prigovora Upravnom odboru u roku od 15 dana od dana prijema istog.

DNA:

- Imenovima
- U spise
- a/a

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA
KULTURE KOTOR

Broj: 33/95

Kotor, 14.02.1995. godine

Na osnovu čl.22. i 23. Zakona o izgradnji i finansiranju investicionih objekata ("Sl. list SRCG" br.29/90 i 46/90 i RCG br.29/93), i čl.15. Statuta ovog Zavoda, donosim

RJEŠENJE

o imenovanju Komisije za tehničku kontrolu

I. Imenuje se Komisija Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Kotoru za tehničku kontrolu tehničke dokumentacije za crkvu sv. Đorđa u Glavatima - Donji Grbalj, Opština Kotor u sastavu:

1. Mr. Jovan Martinović, konzervator - savjetnik
2. Lalošević Ilija, arhitekta - konzervator

II. Zadatak Komisije sastoji se u provjeri potpunosti tehničke dokumentacije, provjeri i proračunu stabilnosti objekta i osnovnih tehničkih i tehnoloških karakteristika neophodnih za projektovanu funkcionalnost objekta iz stava jedan ovog rješenja.

DIREKTOR,
Boško Mačić, prof.

DNA:

- Imenovanima
- U spise
- a/a

3. Opis i analiza građevine

Analizom srušene građevine mogli su se u velikoj mjeri upotpuniti podaci o njenom izvornom obliku i fazama kroz koje je tokom svoje prošlosti crkva mijenjala izgled.

Nekoliko podataka uočenih na fasadama crkve i u njenoj unutrašnjosti ukazuje da je prvobitna crkva bila manja u odnosu na današnju, koju karakteriše velika izduženost u odnosu na širinu. Starija crkva smještena na istočnoj strani u odnosu na postojeću građevinu produžena je za približno istu dužinu prema zapadu, tako što je srušen njen zapadni zid a njeni podužni zidovi produženi za još 7,3 m prema zapadu. Pretpostavlja se da je tom prilikom njen zapadni portal prenesen na novi položaj, gdje se sada nalazi. Produženi zidovi građeni su od redova kamena koji se uklapaju u visine redova starije crkve ali je malter spravljen sa zemljom "crvenicom" za razliku od originalnog krečnog maltera svjetlije boje. Tom prilikom izgrađena su još dva prozorska otvora u zapadnom dijelu po uzoru na zatečene prozore starije crkve, koji su u obnovi početkom ovog vijeka povećani da bi se dobilo bolje osvjjetljenje u naosu. Reklo bi se, da je postojala namjera da se putem većih prozora bolje osvijetli bogati ikonostas autora Đinovskog i Aspiotija. Stariji pod u nepravilnom slogu zadržao se samo u oltarskom prostoru a u naosu izveden je pod od pravilnih kamenih ploča, od crvenog đuričkog kamena, u pravougaonom slogu. Pod je u oltarskom prostoru povišen za visinu dva stepenika.

Analizom izgleda zapadne fasade uočavaju se tragovi preslice koja je izgrađena tokom produžavanja crkve prema zapadu. Ova preslica je zamijenjena novim, postojećim zvonikom na preslicu sa tri zvona, od precizno klesanih kvadera sivkastog kamena.

Dovođenjem u vezu podataka na samoj građevini, danas dostupnoj za istraživanje zidova obzirom i na stanje u rušenosti nakon zemljotresa - sa podacima o kojima govori Crnogorčević i natpisima na zapadnoj fasadi, moglo bi se pretpostaviti da je:

- starija crkva sv. Đorđa mogla biti podignuta najkasnije početkom 18. v.;
- u drugoj polovini 18. v. starija crkva je produžena prema zapadu, tako što je srušen njen zapadni zid a podužni zidovi nastavljeni za približno još jednu dužinu crkve. Pojavu produžavanja manjih jednobrodnih crkava uočavamo i na mnogim drugim primjerima u okolini (npr. crkva sv. Stefana u susjednom selu Krimovica, ili crkva sv. Jovana u selu Dub). Ova pregradnja crkve sv. Đorđa mogla bi se vezati za 1775. godinu na osnovu natpisa sa nadvratnika zapadnog portala;
- obnovu crkve početkom ovog vijeka preduzeli su mještani sela, zajedno sa mitropolitom crnogorskim Mitrofanom Banom. Obnova je trajala počev od 1897 - 1908. godine. Tom prilikom izrađen je novi zvonik na preslicu sa tri zvona i vjerovatno

novi pod u crkvi od crvenog duričkog kamena. Tada je izrađen i novi ikonostas sa ikonama Nikole Aspiotija.

- do zemljotresa 1979. godine crkva je zadržala izgled kakav je dobila početkom ovog vijeka osim manjih prepravki koje su se odnosile na zamjenu krovnog pokrivača, kanalice. Skromnost tih popravki očituje se i u nastojanju da se izbjegne napor oko postavljanja kanalice na apsidi pa se problem rješava putem poravnahja cementnom masom.

Danas se crkva nalazi u ruševnom stanju nakon što je već skoro šesnaest godina stajala bez makar i privremenog krova. Stanje građevine zahtjeva sanaciju od zemljotresa, seizmičko osiguranje i opremanje za kultnu namjenu.

Za obnovu građevine i isticanje njenih slojevitosti sačuvani su svi potrebni podaci.

4. Predlog za radove

Na osnovu obavljenih pripremnih radova, u cilju izrade projekta i sagledavanja potreba za radovima, bilo je moguće utvrditi da se sav materijal crkve može upotrebiti za njenu rekonstrukciju, što je u skladu sa metodologijom rada na spomenicima kulture. Rekonstrukciju dijela južnog zida i uglova crkve, sjeverozapadnog i jugoistočnog, kao i zvonika na preslicu uslijed jakih oštećenja i slabog maltera, potrebno je obaviti prezidivanjem. Prezidivanje predstavlja veoma složen zadatak, s obzirom da je potrebno izvršiti numeraciju svih redova zida i uglova crkve, kako bi se na osnovu crteža postojećeg stanja u toku rekonstrukcije, mogli vratiti na originalni položaj.

Poseban zadatak predstavlja rekonstrukcija zvonika na preslicu koji je oštećen ali čiji ostaci omogućavaju rekonstrukciju skoro svih pojedinosti.

U pogledu statičkog ojačanja ove kamene građevine izduženog oblika, statičar je u saradnji sa arhitektom konzervatorom predložio sledeće mjere:

- izradu a.b. obloga temeljnih zidova,
- izradu a.b. serklaža i ojačanja spoljnog lica podužnih zidova u visini 90 cm ispod krovnog vijenca,
- izradu a.b. svoda i ojačanje uz kalkanske zidove crkve,
- ojačanje zvonika na preslicu pomoću horizontalnih serklaža u podnožju vijenca zvonika i vertikalnih ankera $\approx \varnothing 16$.

Fasade zidova i uglova potrebno je rekonstruisati prema podacima sa građevine i dokumentaciji izrađenoj u toku demontaže.

Krovni pokrivač treba da bude izveden od kanalice. Donji red može da bude od kanalice novog formata, a gornji red od tamno crvene, patinirane kanalice starog formata (prema postojećim ostacima).

Fugovanjem fasada potrebno je naglasiti slojevitost građenja crkve što podrazumi-jeva fugovanje pojedinih ^{djelova} građevine prema originalnom uzorku.

Unutrašnjost crkve treba omalterisati a zidove obojiti bijelom bojom. Kameni vijenac, starijeg dijela crkve, treba očistiti od maltera i poznijih premaza, tako da bude vidan a profilaciju vijenca mlađeg dijela izvesti u malteru.

Pored ikonostasa koji će biti postavljen nakon slikarsko - konzervatorskog tretmana, crkvu treba opremiti novim namještajem, po uzoru na originalni, što će biti predmet posebnog projekta.

Takođe posebnim projektom biće predviđene nove elektroinstalacije u crkvi. Neophodno je prilikom izrade projekta obezbijediti saradnju sa projektantom konzervatorom.

Sve radove na rekonstrukciji i sanaciji građevine potrebno je raditi u skladu sa uputstvima projektanta.

Kotor, 06.03.1995. godine

Sastavila
Z. Čubrović
Zorica Čubrović, d.i.đ

Regionalni zavod za
ZAŠTITU СПОМЕНИКА
КУЛТУРЕ — КОТОР

Назив објекта
Црква sv. Ђорџа

Место (збирка,
поријекло)
Glavati, Donji Grbalj
Kotor

Вријеме настанка
početak XVIII v.

Негатив
639/8

Досије

Снимио
Zorana Milos

Датум снимања
22.11.1992.

1	2
4	5
7	8

Поглед на цркву са југозапада, западни ѕид.

Regionalni zavod za
ZAŠTITU СПОМЕНИКА
КУЛТУРЕ — КОТОР

Назив објекта
Црква sv. Ђорџа

Место (збирка,
поријекло)
Glavati, Donji Grbalj
Kotor

Вријеме настанка
početak XVIII v.

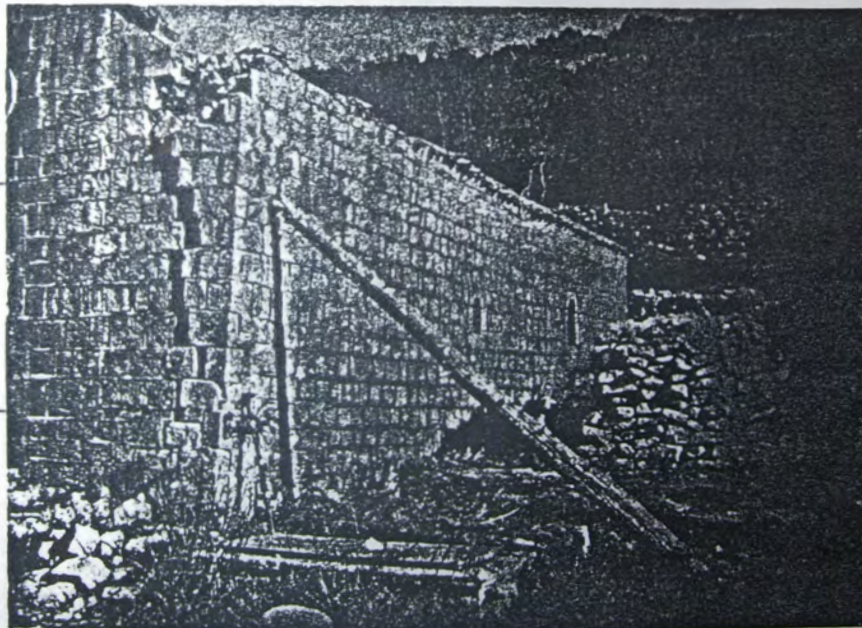
Негатив
657/1

Досије

Снимио
Zorana Milos

Датум снимања
02.02.1992.

1	2
4	5
7	8

Поглед на цркву са југозапада, западни ѕид.

Regionalni zavod za
 ZAŠTITU SPOMENIKA
 KULTURE — KOTOR

Назив објекта
 Crkva sv. Eorda

Место (збирка,
 поријекло)
 Glavati, Donji Crbalj
 Kotor

Вријеме настанка
 почетак XVIII v.

Негатив
 689/10

Досије

Снимио
 Zorana Milos

Датум снимања
 02.02.1995.

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Pogled na crkvu sa sjeverozapada, zapadni

Regionalni zavod za
 ZAŠTITU SPOMENIKA
 KULTURE — KOTOR

Назив објекта
 Crkva sv. Eorda

Место (збирка,
 поријекло)
 Glavati, Donji Crbalj
 Kotor

Вријеме настанка
 почетак XVIII v.

Негатив

Досије

Снимио
 Zorana Milos

Датум снимања
 02.02.1995.

1	2	3
4	5	6
7	8	9

Zvonik na pročelju crkve.

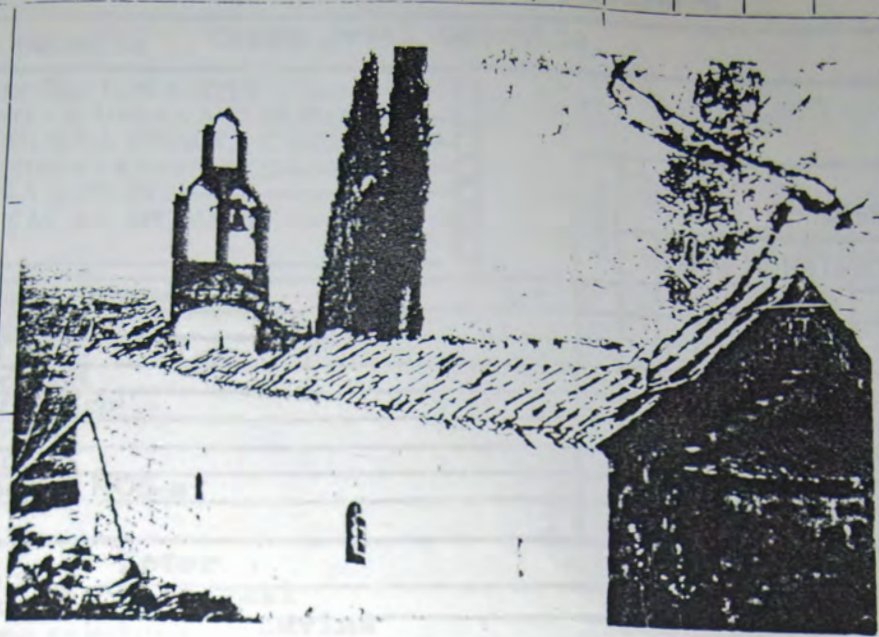
1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Regionalni zavod za
ZAŠTITU SPOMENIKA
KULTURE — KOTOR

Ime objekta
Crkva sv. Lorda

Mjesto (zbirka,
porijeklo)
Clavati, Donji Crbalj
Kotor

Vrijeme nastanka
početak XVIII v.

Негатив
639/13

Досије

Снимио
Zorana Milos

Датум снимања
02.02.1995.

1	2	
4	5	
7	8	

Pogled na crkvu sa jugoistoka.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Regionalni zavod za
ZAŠTITU SPOMENIKA
KULTURE — KOTOR

Ime objekta
Crkva sv. Lorda

Mjesto (zbirka,
porijeklo)
Clavati, Donji Crbalj
Kotor

Vrijeme nastanka
početak XVIII v.

Негатив
639/12

Досије

Снимио
Zorana Milos

Датум снимања
02.02.1995.

1	2	
4	5	
7	8	